

35 Het eeuwige moment

21 januari 2016. Vandaag schrijf ik je over bijna 25 jaar geleden, 14 maart 1991, schouwburg De Schalm in Veldhoven. Het Philips Symphonie Orkest zit klaar op het podium. Ruim drie maanden eerder, op 7 december 1990, werden bijna 300 patiënten ‘verhuisd’ van het oude Sint Joseph Ziekenhuis in Eindhoven naar een nieuw gebouw in Veldhoven. Het concert was een onderdeel van de officiële feestelijkheden die enkele maanden later volgden. De *Feestouverture* van Dimitri Sjostakovitsj zou weldra klinken. Maar zoals dat bij dit soort gelegenheden gaat, eerst moest een woordje gesproken worden door de bestuursvoorzitter van het ziekenhuis. De ruim 500 aanwezigen en zeker de orkestleden zaten daar waarschijnlijk niet op te wachten, maar ja, je weet: zo heurt het nou eenmaal!

De spreker stond zijdelings van het orkest, zodat hij zowel de zaal als de orkestleden kon zien. Die laatsten leken niet echt geïnteresseerd. Maar twee minuten later, nadat hij hartelijke woorden tot de medewerkers, bouwers, de gemeentelijke politici en tot wie niet had gesproken, veranderde de sfeer snel. Het duurde niet lang of de orkestleden veerden op; de dirigent – toch al een enthousiaste, bevlogen man – keek blij verrast. Waarover sprak die man waardoor deze metamorfose zich voltrok? Ik kan en zal het je straks vertellen, want ik was erbij. Meer dan dat, je dacht of wist het waarschijnlijk al wel: die bestuursvoorzitter die daar sprak, was ik. Maar eerst nog het volgende.

Zaterdagmorgen, Tweede Kerstdag 2015, Radio 4. Jan Raes, de algemeen directeur van het Koninklijk Concertgebouworkest in Amsterdam mag zijn favoriete muziek laten horen. Hij kiest onder meer voor het laatste deel uit de *Symfonie 4* van Gustav Mahler, *Das himmlische Leben*.¹ Ter inleiding vertelt hij over wat hij *één van de mooiste momenten uit zijn leven* noemt: dat moment tijdens het concert dat het KCO in 2010 gaf in de Carnegie Hall in New York. “Nadat het laatste muziekakkoord van die Vierde Symfonie

had geklonken, was het lang stil. Daarna steeg een ovationeel applaus op. Ik keek om me heen en zag mensen met tranen in hun ogen – ik keek verder rond en zag: bijna de hele zaal weende.” Ja, die Jan Raes is een Vlaming en kent de waarde van woorden: bijna de hele zaal *weende*. Het is niet ondenkbaar dat velen van die circa 2800 wenende concertbezoekers bij vooral dat laatste deel van die Vierde Symfonie *een eeuwig moment* beleefden.

Het eeuwige moment, het kan je overkomen bij alle soorten muziek. Voor mij is dat vooral het geval bij klassieke muziek, maar zeker niet uitsluitend daarbij (zie op de website mijn 99 favoriete vocale composities, waarvan mijn hart gaat zingen – klik [hier](#).) Bij het lezen van een gedicht, bij het zien van een schilderij kan het je ook overvallen.

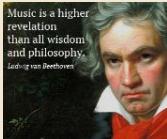
Maar wat is dan toch *het eeuwige moment*? Maarten 't Hart schrijft er in 1983 een meeslepend essay over. Hij tracht daarin te ontdekken hoe en waarom mensen naar muziek luisteren en waar nu precies dat 'eeuwige moment' van muziek, van kunst ligt.

Stel je voor: je zit lui een boek te lezen of met je smartphone te spelen. Spotify of de radio laat muziek horen, maar je luistert niet echt. Totdat...pats boem, je spitst je oren. Vanaf dat moment bestaat alleen nog die muziek, al het andere valt weg. Het raakt letterlijk je lichaam. Eenmaal geraakt, zal het je elke keer weer overkomen als je *die* muziek hoort. Steeds weer geraakt. Dát is een eeuwig moment.

Het is natuurlijk een prachtige contradictie: een moment dat eeuwig is! Maar zo is het met 'eeuwige moment'-muziek en kunst: je hoort, je leest, je voelt, het raakt je. Maar het is niet in woorden uit te drukken. Het is eigenlijk té mooi: de muziek is de essentie, niet jij, jij wordt ondergedompeld want je hoort wat eigenlijk onhoorbaar is – zo mooi; je voelt wat onvoelbaar is – zo kwetsbaar ben je. Kippenvel, misschien zelfs geweest. Schoonheid.

In 1991 vertelde ik aan al die mensen in die volle zaal in Veldhoven over het eeuwige moment in de muziek, over *mijn* eerste eeuwige moment – althans in mijn herinnering.

Ik moet een jaar of acht zijn geweest toen ik in de spreekkamer van ds. Van Eizinga zat, een kleine, gebochelde, blinde man. Hij werkte als gevangenispredikant in het Huis van bewaring in Zwolle en voor Pro Juventute, toen een particuliere vereniging, opgericht aan het eind van de negentiende eeuw, die zich inzette voor bestrijding van jeugdcriminaliteit. Tja, daar zat ik...

Wij spraken niet veel in die spreekkamer. Dat hoefde ook niet, want er was muziek. Ds. Van Eizinga leidde mij via de platen-speler in de wereld van de klassieke muziek: het begon met de *Ouverture Egmont* van Ludwig van Beethoven, het eerste deel van het muzikale drama over het leven en de dood van de Nederlandse graaf van Egmont. Die muziek bij het verhaal van Goethe: voor mij toen en dus nog steeds *het eeuwige moment*.² Op die bovenverdieping van dat huis in die deftige Veeralleebuurt in Zwolle, schonk die kleine, blinde man mij een eeuwig moment. Vijftien jaar later zou hij grote invloed hebben op de levensloop van mij en daardoor ook van Louise. Maar daarover een andere keer.

Op die 14^e maart 1991 sprak ik in Veldhoven ook over Gustav Mahler die schreef over het onzegbare, dat wat niet in woorden, alleen in muziek is uit te drukken. Ik probeerde daar in Veldhoven te zeggen, wat eigenlijk onzegbaar is. Maar ik acht het niet ondenkbaar dat er die avond mensen in de zaal waren, die voor het eerst of opnieuw een eeuwig moment beleefden, dankzij de muziek die ze hoorden.

Als er *eeuwige momenten* zijn, is er dan ook zoiets als het *eeuwigste moment*? Herinneringen rijgen zich aaneen.

30 juni 1992, *middernacht*. Louise en ik zingen op het plein bij Kasteel Doorwerth, aan het slot van een prachtige avond, met geliefden en vrienden om ons heen. We zijn 25 jaar getrouwd. Louise heeft weken daarvoor een operatie ondergaan omdat ze een levensbedreigend melanoom had. De toekomst is zeer onzeker. Maar toch: we zingen!

Rond 't middernachtelijk uur,
als sterren aan de hemel staan,
klinkt blij ons lied:
wij vatten nieuwe moed.
Het leven mag weer verder gaan,
want liefde maakt het goed!

Het orkest ondersteunt ons met het voorspel van *Cantique de Jean Racine* van Gabriël Fauré.³ Dat lied wás voor ons al een eeuwig moment, maar het voorspel is nu het *eeuwigste* moment. We herhalen ons lied op dezelfde plaats, ook weer om middernacht, als we 40 jaar getrouwd zijn!

19 mei 2014, de zon gaat onder, de natuur zwijgt. We zijn in de aula van de begraafplaats Kranenburg met geliefden en vrienden bijeen, we nemen afscheid van Martijn. We staan als gezin naast Martijn. Dan is er dat eeuwige moment, want door de aula en de geopende deuren klinkt – over de graven heen – dat voorspel en onze zang:

Wij staan hier rond Martijn,
verdriet zoekt zingend zich een weg.
Toch klinkt ons lied:
wij vatten nieuwe moed.
Het leven mag weer verder gaan,
want liefde maakt het goed!

Eeuwich gaat voor oogenblik, zo schreef Joost van den Vondel toen zijn dochtertje stierf.⁴ Wij hebben de rijke ervaring dat die twee in een *eeuwig moment* van de muziek kunnen samenvallen. Zéker als liefde – immers de meeste van de drie! – het leven goed maakt.

1 Mahler schreef dit 4e deel in 1901; het bevat het gezongen gedicht *Das himmlische Leben*. Als je wilt, luister je [hier](#) naar een uitvoering door het Koninklijk Concertgebouw o.l.v. Ricardo Chailly, sopraan Barbara Bonney.

2 Jij kunt ook naar deze *Ouverture Egmont* luisteren, gespeeld door de Wiener Philharmoniker o.l.v. Leonard Bernstein, Kijk en luister [hier](#).

3. *Cantique de Jean Racine* van Gabriël Fauré kun je [hier](#) beluisteren.

4 Dit is de laatste regel van het gedicht *Kinder-lyck* (1633?)

